

Robert Lewandowski

***Private limited company* w Anglii i Walii a spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Polsce – wybrane aspekty porównawcze**

I. Wprowadzenie

Na wstępie należy zauważyć, że w systemie angielskim pojęcie *company* jest zarezerwowane jedynie dla spółek kapitałowych. Dla określenia spółek osobowych prawo angielskie używa pojęcia *partnership*¹. Jest to więc istotna różnica w porównaniu z prawem polskim, w którym pojęcie spółka odnosi się zarówno do oznaczenia spółek osobowych, jak i kapitałowych. Ponadto system prawny w Wielkiej Brytanii, w skład którego wchodzi Anglia, Walia, Szkocja i Północna Irlandia, nie jest porządkiem prawnym oficjalnie usystematyzowanym. Wynika to z istoty prawa powszechnego (*common law*), opartego na procedurach sądowych, które stanowią podstawę prawną rozstrzygnięcia wszystkich podobnych spraw. Współczesny system prawny w Anglii opiera się nie tylko na orzecznictwie sądów. Coraz większą rolę odgrywają źródła prawa pisanego². I tak, dla przykładu, prawo angielskie i walijskie³, odnoszące się do regulacji

---

¹ Zob. B. Pettet, *International Encyclopaedia of Laws: Corporations and Partnerships. volume 3/ed. Koen Geens – Deventer*, Kluwer Law and Taxation Publ. 1997, s. 40.

² A. C a ł u s, *Prawo cywilne i handlowe państw obcych*, Warszawa 1985, s. 18 i nast.

³ System prawny w Anglii i Walii różni się od systemu prawnego w Szkocji. Poniżej dla określenia skodyfikowanego prawa w Anglii i Walii będzie używane pojęcie prawo

zarejestrowanych spółek kapitałowych, było początkowo skodyfikowane w różnych aktach prawnych. Do pierwszego z nich należał tzw. *Joint Stock Companies Act* z roku 1844, w którym po raz pierwszy nastąpiła instytucjonalizacja angielskiego rejestru handlowego⁴. Ustawa ta nie zawierała jednak ograniczonej odpowiedzialności dla wspólników spółek kapitałowych⁵. Regulację taką wprowadziła dopiero Ustawa o ograniczonej odpowiedzialności w 1855⁶ r. W roku 1862 nastąpiła reforma prawa spółek kapitałowych, trwająca później przez wiele lat, zakończona ostatecznie aktem prawnym *Companies Act 1985*⁷, który zawiera podstawowe przepisy dotyczące prawa spółek kapitałowych. Ponadto na uwagę zasługuje *Companies Act* z 1989 r., który wprowadza liczne przepisy harmonizujące prawo spółek w Anglii i Walii, z licznymi dyrektywami prawa europejskiego. Sprawy dotyczące np. tzw. *insider-dealing*⁸ czy też firm przedsiębiorstw⁹ zostały uregulowane w specjalnych aktach prawnych. Nowa ustawa o prawie upadłości obejmuje całe prawo z zakresu upadłości i likwidacji¹⁰.

Prawo angielskie zna dwie podstawowe formy spółek. Pierwszą z nich jest *public limited company*¹¹, a drugą *private limited company*¹², przy czym angielska *plc.* wykazuje podobieństwo do polskiej regulacji spółki akcyjnej, natomiast angielska *ltd.* jest porównywalna ze spółką z o.o. w kodeksie spółek handlowych.

---

angielskie, a dla *private limited company* pojęcie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

⁴ Zob. *Palmer's Company Law*, 24th Edition, volume 1, The Treatise, London, Edinburgh 1987, s. 9.

⁵ Spółki osobowe w Anglii i Walii są przedmiotem oddzielnych regulacji, zob. np. *Partnerships Act 1907*.

⁶ Ang. *The Limited Liability Act 1855*.

⁷ Historia poszczególnych *Companies Acts* od 1862 do 1985 przedstawiona jest w *Palmer's Company Law*, s. 11-17; zob. też Sir F. Gore-Brown, *On Companies*, 44ed. by A.J. Boyle, Richard Sykes, Bristol 1986 i nast, stan na 1/92, volume 1, s. 1.001 i nast.

⁸ *Companies Securities (Insider Dealing) Act 1985*.

⁹ *Business Names Act 1985*.

¹⁰ *Insolvency Act 1986*.

¹¹ Skrót: *plc.*

¹² Skrót: *ltd.*

Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza regulacji prawnej dotyczącej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (*private limited company*), która stanowi bez wątpienia dominującą formę spółek na rynku brytyjskim¹³, ze wskazaniem znamienych elementów, odróżniających ją od spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w polskim kodeksie spółek handlowych¹⁴. W centrum uwagi znajdują się przede wszystkim przepisy dotyczące powstania tej spółki, wielkości kapitału, jej finansowania i organów, a także regulacji odnoszących się do likwidacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

II. Powstanie spółki

1. Uwagi wstępne

Companies Act z roku 1985 zawiera ramowe przepisy prawne regulujące w istocie jedną spółkę w dwóch odmianach, tzn. *public company*, którą wyróżnia dodatkowo, i *private company*, do której odnoszą się wszystkie postanowienia tego aktu, z wyjątkiem zarezerwowanych dla *public company*. *Companies Act* 1985 zawiera też legalną definicję angielskiej spółki *public company*, podczas gdy angielska spółka *private company* jest opisana w ten sposób, że nie spełnia wymogów *public company*. Zgodnie z *section 1*¹⁵ *Companies Act 1985*, angielska *public company* musi zostać wpisana do rejestru handlowego, posiadać co najmniej dwóch akcjonariuszy i zawierać w swym statucie zapis, że chodzi o *public company*. Na mocy S. 1 (3) *Companies Act 1985*, spółką *private company* jest spółka niespełniająca powyższych kryteriów¹⁶.

---

¹³ Zob. P. Behrens, *Englisches Gesellschaftsrecht*, [w:] *Gesellschaftsrecht in der Europäischen Gemeinschaft*, Köln 1991, s. 117.

¹⁴ Artykuł poniższy nie wyczerpuje wszystkich zagadnień związanych z istotą spółki *private limited company*.

¹⁵ Ang. *section*. W dalszej części dla oznaczenia *section*, który jest odpowiednikiem artykułu w kodeksie spółek handlowych, będzie używany skrót „S”.

¹⁶ Widocznym jest już w tym miejscu, że angielskie prawo spółek kapitałowych traktuje spółkę *public company* i *private company* jako dwa różne warianty tej samej struktury spółki kapitałowej, podczas gdy w kodeksie spółek handlowych regulacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej przedstawia dwie różne formy organizacyjne.

W procesie tworzenia *private company* dużą rolę odgrywają promotorzy¹⁷. Są to osoby, które zgodnie z definicją podaną przez lorda Cairns znajdują się w pozycji powierniczej w stosunku do spółki. Decydują o przyszłej jej strukturze i rozstrzygają, jak i kiedy oraz w jakiej formie i pod czyją kontrolą powinna rozpocząć działalność gospodarczą¹⁸. Wiele czynności koniecznych do powstania spółki, jak np. sporządzenie aktów założycielskich, promotorzy zlecają często adwokatom¹⁹.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa angielskiego może zostać zarejestrowana, jeśli w rejestrze handlowym²⁰ zostaną złożone następujące dokumenty:

1) akt założycielski spółki. W przeciwieństwie do polskiej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, akt założycielski *private company* w Anglii składa się z dwóch konstytutywnych dokumentów. Pierwszym z nich jest tzw. *memorandum of association*, który stanowi podstawę działalności spółki i zawiera następujące obowiązkowe klauzule: nazwę spółki, siedzibę, cel działalności, klauzulę o ograniczonej odpowiedzialności²¹, wysokość kapitału i tzw. klauzulę asocjacyjną²². Drugim aktem jest tzw. *articles of association*, regulujący wewnętrzne stosunki w spółce, który nie musi być koniecznie zarejestrowany. W przypadku braku rejestracji, statut spółki²³ stanowi standardowy tekst *articles of association*, zawarty w Tabeli A Ustawy o spółkach z 1985 r.²⁴ Tabela A ma ogromne znaczenie

---

¹⁷ Ang. *promoters*.

¹⁸ Erlanger v. Sombrero Phosphate Co. (1878) 3 App. Cas. Law Reports, Appeal Cases, House of Lords (1875-1890), s. 1236.

¹⁹ Ang. *solicitor*.

²⁰ W przypadku spółek z siedzibą w Anglii lub Walii dokumenty te są składane w Angielskim Rejestrze – *Companies Registration Office*, Crown Way, Maindy, Cardiff CF4 3U2.

²¹ Odpowiedzialność w większości spółek z o.o. jest ograniczona przez udziały, istnieje jednak również alternatywna metoda ograniczania odpowiedzialności poprzez gwarancje, dlatego też powszechne jest rozróżnienie pomiędzy *private companies limited by shares* i *private companies limited by guarantee*.

²² Ang. *association clause*, która zawiera oświadczenia przyszłych udziałowców o chęci założenia spółki i objęciu udziałów.

²³ Warto zwrócić uwagę, że duża część regulacji znajdujących się w *articles of association* stanowi przedmiot regulacji kodeksu spółek handlowych, dlatego nie jest koniecznym powtarzanie ich w umowie sp. z o.o.

²⁴ Ang. *Companies Regulations 1985*.

jako wzorzec statutu, który należy przedłożyć w trakcie procesu rejestracji spółki. Dokument ten opisuje związki łączące spółkę, jej dyrektorów i udziałowców. Ustawa o spółkach stanowi, że Tabela A zyskuje moc prawną, w sytuacji gdy dana spółka nie zarejestruje swojego własnego statutu²⁵;

2) wskazanie osób rejestrujących spółkę i pełniących funkcję jej dyrektorów, podanie ich imion, adresów, narodowości, zawodów i wieku. Dodatkowo każda spółka musi zatrudnić sekretarza²⁶, odpowiedzialnego za właściwe administrowanie spółką;

3) adres siedziby spółki;

4) oświadczenie o zgodności statutowej, które stwierdza, że rejestracja spółki przebiegła zgodnie z zapisami ustawy o spółkach²⁷.

2. Funkcja *memorandum of association*

Memorandum of association stanowi dokument o fundamentalnym znaczeniu dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Odnosi się on do tych sfer aktywności w zakresie stosunku do osób trzecich, poza którymi działalność jej jest niedozwolona²⁸. *Memorandum* powinno zawierać obowiązkowo postanowienia odnoszące się do nazwy, siedziby, ograniczonej odpowiedzialności, wielkości kapitału i podziału poszczególnych udziałów wraz z podaniem ich wysokości i liczby²⁹. Istotnym jest też, aby nazwa spółki zawierała określenie *limited*, wskazujące na ograniczoną odpowiedzialność jej wspólników za zobowiązania spółki³⁰. Ponadto w *memorandum* musi znaleźć się oświadczenie o przedmiocie działalności spółki, stanowiące np., że spółka prowadzi wszelką działalność gospodarczą. Poza tym *memorandum of association* może określać podział zysku lub

---

²⁵ Zob. Ch. Taylor, *Brytyjskie prawo spółek*, [w:] L.J. Smith, C. de Cussy, Ch. Taylor, T. Władyka, *Prawo spółek w Republice Federalnej Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i Włoszech*, Kraków 2000, s. 95.

²⁶ Ang. *secretary*.

²⁷ Oświadczenie takie jest zazwyczaj składane przez adwokata (ang. *solicitor*).

²⁸ Zob. Lord Carins L.C. [w:] *Ashbury Railway Carriage and Iron Co. v. Riche* (1975) L.R. (Law Reports) 7 H.L. (House of Lords), s. 653, 671.

²⁹ *Palmer's Company Law*, s. 76 i nast.

³⁰ S. 10 *Companies Act 1985*. Jeśli natomiast spółka jest rejestrowana w Walii, dopuszczalnym jest, aby zamiast słowa *limited* używany był jego walijski ekwiwalent *cyfyngedig*.

przypadki rozwiązania spółki, o ile nie są one przedmiotem regulacji *articles of association*³¹.

Dokument tak sporządzonego *memorandum* powinien być podpisany przez co najmniej dwie osoby, które oświadczają, że chcą założyć spółkę i gotowe są objąć udziały, które zostały im przydzielone.

3. Funkcja *articles of association*

Articles of association zawiera w odróżnieniu od *memorandum* regulacje o wewnętrznych stosunkach panujących w spółce, odnoszące się do prowadzenia jej spraw i zarządzania³². Znajdują się w nim także przepisy dotyczące podejmowania uchwał, wypłat dywidendy czy też warunków zbycia udziałów. W stosunku do *memorandum*, *articles of association* posiada pozycje drugorzędną³³. Wyraża się to m.in. w tym, że w przypadku dwuznaczności istniejących w *memorandum*, treść *articles* może być użyta jedynie w celu wyjaśnienia pewnych wątpliwości, a nie zmiany czy też rozszerzenia postanowień *memorandum*, np. przedmiotu działalności spółki³⁴.

III. Kapitał zakładowy

1. Uwagi ogólne

W celu uchwycenia różnic pomiędzy angielskim i polskim kapitałem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością konieczne jest objaśnienie podstawowych pojęć z tego zakresu w prawie angielskim. Na wstępie należy odróżnić kapitał nominalny³⁵ od tzw. kapitału „rozprowadzonego”³⁶. Kapitał nominalny odpowiada nominalnej wartości udziałów upraw-

³¹ *Palmer's Company Law*, s. 167 i nast.

³² *S. 7 Companies Act 1985*.

³³ *Liquidator of Humbold Redwood Co. Ltd v. Coats 1908 S. C. (Session Cases)*, s. 751, 753.

³⁴ Ponieważ *memorandum of association* jest aktem regulującym stosunek spółki do osób trzecich, zmiana niektórych jego postanowień jest utrudniona i wymaga zachowania specjalnego postępowania. Postanowienia *articles of association* jako swoistego *internum* stoją natomiast do dyspozycji współników spółki.

³⁵ *Ang. nominal capital*

³⁶ *Ang. issued capital*; kapitał ten jest też często oznaczany jako kapitał przydzielony, *ang. allotted capital*.

niających jednocześnie dyrektorów spółki do jego „rozprowadzenia”³⁷. Kapitał, który jest przydzielany przyszłym udziałowcom, nie może nigdy przekroczyć wielkości kapitału nominalnego. Może się jednak zdarzyć, że tylko część kapitału nominalnego zostanie rozprowadzona, np. w początkowej fazie istnienia spółki, przez jej dyrektorów. Różnica pomiędzy kapitałem nominalnym i „rozprowadzonym” nosi nazwę kapitału nierozprowadzonego³⁸. Jeśli teraz kapitał nominalny jest przydzielony w całości lub tylko w części, to osoby, którym został przydzielony, są odpowiedzialne za wpłacenie do spółki nominalnej wartości objętych przez nich udziałów. Ta część rzeczywiście wpłaconego kapitału nosi nazwę *paid-up capital*, który z kolei nie może przekraczać wielkości kapitału przydzielonego.

W przeciwieństwie do polskiej regulacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w art. 154 § 1 k.s.h. *Companies Act 1985* nieznanym jest wymóg mówiący, że kapitał nominalny spółki powinien wynosić pewną określoną wartość. Zatem w przypadku ustalenia bardzo niskiego kapitału nominalnego wkłady wniesione do spółki przez wspólników są niewielkie, rzędu np. kilku funtów. W praktyce duże rolę odgrywają w takim przypadku pożyczki/kredyty zaciągnięte przez spółki³⁹.

2. Zmiana kapitału zakładowego

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa angielskiego może dokonać zmiany swojego kapitału na cztery różne sposoby. Po pierwsze, kapitał zakładowy może zostać podniesiony⁴⁰, po drugie, podział istniejących już udziałów może ulec zmianie⁴¹, po trzecie, „przydzielone” i nieobjęte udziały mogą zostać umorzone⁴² i wreszcie po czwarte, dopuszczalne jest obniżenie kapitału spółki. Przeprowadzenie trzech pierwszych

---

³⁷ *Palmer's Company Law*, s. 485.

³⁸ *Ang. unissued capital*; zob. też *Palmer's Company Law*, s. 487.

³⁹ Część V *Companies Act 1985* zawiera przepisy regulujące możliwość pozyskania kapitału, zapewniające ochronę wierzycieli. Oczywiście taka ochrona jest iluzoryczna, jeśli spółka posiada bardzo niski kapitał zakładowy.

⁴⁰ S. 121 (2)(a) *Companies Act 1985*.

⁴¹ S. 121 (2)(b) *Companies Act 1985*.

⁴² S. 121 (2)(e) *Companies Act 1985*.

sposobów zmiany kapitału nie przedstawia z reguły większych trudności⁴³. W praktyce problemy nastęrcza najczęściej obniżenie kapitału, ponieważ konieczne jest tutaj uzyskanie zgody sądu i powzięcie specjalnej uchwały⁴⁴. Jeżeli obniżenie kapitału zakładowego narusza interesy wierzycieli spółki, sąd wydaje zgodę na jego redukcję dopiero wtedy, gdy wierzyciele wyrażą na to zgodę, wszystkie długi zostaną spłacone lub spółka ustanowi stosowne zabezpieczenia⁴⁵. Tylko w szczególnych przypadkach możliwe jest obniżenie kapitału bez uzyskania zgody sądu. Należą do nich np. sytuacje, gdy udziały z powodu ich nieprzejęcia uznane są za przepadłe lub jeśli wspólnik dobrowolnie zrzeknie się praw do swoich udziałów, aby uniknąć uznania ich za przepadłe.

IV. Finansowanie spółki

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa angielskiego posiada wiele możliwości pozyskania kapitału. Jedną z nich jest pozyskiwanie kapitału poprzez zaoferowanie objęcia udziałów w podwyższonym kapitale, inną natomiast emisja obligacji⁴⁶. Właściciele obligacji mają zagwarantowane ustawowo prawo do oprocentowania ich kredytu i wypłaty waluty, natomiast wspólnikom spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przysługuje prawo do wypłaty dywidendy, o ile zostanie podjęta w tym zakresie stosowna uchwała, oraz do wypłaty nominalnej wartości ich udziału w przypadku rozwiązania spółki. Różnice te są podyktowane odmienną pozycją prawną wierzyciela jako posiadacza obligacji i wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jako jej udziałowca⁴⁷.

---

⁴³ Wystarczająca jest w takim przypadku uchwała podjęta zwykłą większością głosów.

⁴⁴ Zob. S. 135 *Companies Act 1985*; ponadto warunkiem koniecznym do obniżenia kapitału jest stosowny zapis zarówno w *articles of association*, jak i *memorandum* [Re *Dexine Packing and Rubber Co.* (1903) 88 L. T. Law Times Reports (1859-1947) s. 791]

⁴⁵ W tym zakresie istnieje podobieństwo do regulacji przepisu art. 264 § 1 k.s.h.

⁴⁶ W angielskiej terminologii prawniczej pod nazwą: *debentures*. Oba pojęcia: udział (*share*) i obligacje (*debentures*) są oznaczane jako *securities*; zob. *Palmer's Company Law*, s. 267, przypis 8, s. 339. Ponadto spółka może pozyskiwać kapitał ze zwykłego kredytu bankowego lub pożyczek. Należy zauważyć, że w języku angielskim pojęcie *debentures* jest też często używane na określenie samej pożyczki.

⁴⁷ W tym miejscu trzeba wskazać, że *privated limited company* nie jest uprawniona, w przeciwieństwie do *public limited company* do sprzedaży udziałów i obligacji w obrocie publicznym (S. 170 *Financial Services Act 1986*).

1. Udziały i ich natura prawna

Udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością należą do jej wspólników. Mogą być sprzedawane, użyczane lub dziedziczone. Do roku 1980 spółki z ograniczoną odpowiedzialnością były ustawowo zobligowane do ograniczenia sprzedaży udziałów⁴⁸. Pomimo tego *articles of association* spółek z ograniczoną odpowiedzialnością zawierają z reguły postanowienia, które ograniczają dowolność dysponowania udziałami w spółce przez ich wspólników. Służą to przede wszystkim kontroli i ochronie pozostałych udziałowców⁴⁹. Do najczęściej spotykanych ograniczeń należy postanowienie, które upoważnia radę dyrektorów spółki do odmowy sprzedaży udziałów⁵⁰ według własnego uznania, lub postanowienie, według którego udziałowiec gotowy sprzedać swoje udziały jest zobowiązany do zaproponowania ich sprzedaży pozostałym wspólnikom.

Ponadto spółka zobligowana jest do wydania tzw. zaświadczenia o nabyciu udziałów⁵¹, które jest doręczane kupującemu udziały w ciągu dwóch miesięcy po ich nabyciu lub w ciągu dwóch miesięcy od dnia, w którym formularz o transferze udziałów został złożony do rejestracji⁵². Zaświadczenie to zawiera nazwę osoby posiadającej udziały, ilość udziałów i kwotę, która została na nie wpłacona. Wystawienie takiego dokumentu oraz jego treść są bezwzględnie obowiązujące, ponieważ rejestracja tych danych w rejestrze handlowym jest warunkiem skutecznego przeniesienia udziałów. Samo posiadanie takiego certyfikatu jest jednocześnie dowodem na to, że jest się uprawnionym z tych udziałów⁵³.

Poza tym każda spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest zobowiązana do prowadzenia własnego wykazu, w którym podane są imiona, nazwiska i adresy wspólników, data wstąpienia do oraz data wystąpienia ze spółki. Wykaz zawiera również informacje, jakie udziały i z jakimi

⁴⁸ Zob. S. 28 (1)(a) *Companies Act 1948*.

⁴⁹ W Anglii wiele rodzinnych przedsiębiorstw prowadzonych jest w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

⁵⁰ Typowa klauzula ma następujące brzmienie: „*the directors may, in their absolute discretion and without assigning any reason therefor, decline to register any transfer of any share, whether or not it is a fully paid share....*”; zob. B. Pettet, *International Encyklopaedia of Laws, Corporations and Partnerships*. Vd3, s. 195.

⁵¹ Ang. *share certificate*.

⁵² S. 185 *Companies Act 1985*.

⁵³ S. 186 *Companies Act 1985*.

przysługującymi im prawami są przyznane poszczególnym wspólnikom, jak również informacje odnośnie do wysokości kapitału i wartości udziałów objętych przez poszczególnych wspólników⁵⁴. Każda osoba jest uprawniona do uzyskania wglądu w wykaz spółki za niewielką opłatą⁵⁵.

2. Obligacje

Debenture stanowi dokument, który ustanawia zobowiązanie dla spółki lub je uznaje, przy czym zobowiązanie to bazuje na umowie kredytu/pożyczki. W obecnej chwili wszelkie kredyty/pożyczki zaciągane przez spółkę są zabezpieczane przez ustanowienie zastawu na majątku spółki⁵⁶. Dokument zawiera zatem również stwierdzenie ustanowienia zastawu. Spółka nie jest zobowiązana do prowadzenia księgi obligacji, jeśli jednak decyduje się na jej prowadzenie, to księga taka powinna być przechowywana wraz z wykazem wspólników⁵⁷.

Obligacje nie stanowią kapitału spółki *sensu stricto*, w którym udziały obejmowane są przez poszczególnych wspólników. Z tego powodu odkupienie obligacji przez spółkę nie podlega żadnym ograniczeniom. Odsetki przysługujące na podstawie *debenture* mogą być wypłacane z kapitału spółki, podczas gdy wypłata dywidendy odbywa się tylko z wykazanego zysku. Ponadto dla *debentures* może zostać ustalony określony termin ważności. Mogą one podlegać spłacie na żądanie po wypowiedzeniu umowy lub zostać wydane przez spółkę bez określonych ustaleń odnośnie do spłaty zaciągniętej pożyczki bądź kredytu⁵⁸.

---

⁵⁴ S. 352 *Companies Act 1985*.

⁵⁵ S. 356 *Companies Act 1985*; wgląd dla wspólników jest natomiast bezpłatny.

⁵⁶ Zabezpieczenie na majątku spółki może być „trwałe“ (*fixed*) lub „płynne“ (*floating*). W przypadku zabezpieczenia „trwałego“ chodzi o zabezpieczenie w formie hipoteki ustanowionej np. na nieruchomościach lub przedsiębiorstwie spółki. W takim przypadku przedmiot, na którym ustanowiono zabezpieczenie, z reguły nie może być sprzedany lub podlegać zmianie. Przedmiotem „płynnego“ zabezpieczenia są przedmioty majątku spółki, znajdujące się w nieustannym ruchu. Są to dla przykładu towary, przysługujące przedmioty majątku, czy też roszczenia spółki. „Płynne“ zabezpieczenie może stać się zabezpieczeniem „stałym“, jeśli np. zostanie ogłoszona upadłość spółki lub zaprzestanie ona prowadzenia dalszej działalności [zob. *Re Woodroffes (Musical Instruments) Ltd. (1985) 3 WLR (The Weekly Law Reports)*].

⁵⁷ S. 190 (3) *Companies Act 1985*.

⁵⁸ S. 193 *Companies Act 1985*.

Obligacje mogą być ponadto przenoszone na osoby trzecie, przy czym jest wtedy używany taki sam formularz, jak przy zbyciu udziałów. W przypadku *debenture* może zostać przewidziane w umowie, że uprawnionemu z obligacji obok prawa do odsetek przysługują szczególne prawa, jak np. prawo do odwoływania jednego lub kilku członków zarządu bądź prawo do głosowania na zgromadzeniu wspólników⁵⁹. Z reguły prawa takie są ustanawiane w *articles of association*.

V. Organy spółki

1. Uwagi wstępne

System angielski należy do tzw. systemów monistycznych, które nie przewidują rozbicia organów spółki na zarząd i radę nadzorczą. Funkcję zarządu, a zarazem rady nadzorczej w polskiej spółce z o.o. pełni w *private limited company* rada dyrektorów.

W skład spółki z ograniczoną odpowiedzialnością prawa angielskiego wchodzi następujące organy: rada dyrektorów⁶⁰, zgromadzenie wspólników⁶¹ i sekretarz⁶². Podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami jest w dużej mierze uzależniony od regulacji w *articles of association* i w tym też zakresie istnieje autonomia woli w kształtowaniu jego postanowień.

2. Rada dyrektorów

Zadaniem rady dyrektorów jest prowadzenie spraw spółki i jej reprezentacja. Generalnie, prawa i obowiązki z tym związane przysługują kolektywnie wszystkim dyrektorom, a decyzje zapadają na zgromadzeniach rady⁶³ w formie uchwały⁶⁴. Z reguły *articles of association* zawiera odmienne regulacje. I tak, przepisy *articles of association* przewidują

---

⁵⁹ Wyjątkowo obligatoriuszowi mogą zostać przyznane uprawnienia wspólnika, chociaż sytuacja taka rzadko ma miejsce w praktyce.

⁶⁰ Ang. *board of directors*.

⁶¹ Ang. *general meeting*.

⁶² Ang. *secretary*.

⁶³ Ang. *board meeting*.

⁶⁴ Ponadto w *articles of association* znajdują się też postanowienia, według których do powzięcia skutecznej uchwały nie jest wymagane zwołanie zgromadzenia członków rady

często, że sprawy prowadzenia spółki cedowane są na jednego wybranego dyrektora⁶⁵. W takim przypadku jego prawa i obowiązki są ustalane w odrębnej umowie o zatrudnieniu.

Według angielskiego prawa spółek kapitałowych, dyrektorem może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna⁶⁶. Pierwsi dyrektorzy powinni zostać powołani w aktach założycielskich spółki. Wybór następnych odbywa się na zgromadzeniu wspólników w ramach zwyczajnego głosowania, chociaż w *articles of association* znajdują się często zapisy, że do skutecznego wyboru nowego dyrektora konieczna jest rekomendacja pozostałych członków rady dyrektorów. Spotykane są też zapisy, że dyrektor musi być również wspólnikiem spółki, chociaż często dyrektorzy wybierani są spoza ich grona.

Każda spółka z ograniczoną odpowiedzialnością musi posiadać co najmniej jednego dyrektora⁶⁷. Osoby, które postanowieniem sądu zostały pozbawione prawa do piastowania tej funkcji, lub dłużnicy, na których majątku otwarcie postępowanie upadłościowe, nie mogą być powoływani do rady dyrektorów⁶⁸.

Z reguły, o ile postanowienia *articles of association* lub umowy zawarte między spółką i jej członkami nie przewidują innych regulacji, wspólnicy spółki są uprawnieni do odwołania dyrektora uchwałą⁶⁹. *Articles of association* zawiera często zapis, że np. jedna trzecia członków rady dyrektorów ustępuje z ich funkcji na każdym rocznym zgromadzeniu wspólników, przy czym chodzi o tych członków, którzy najdłużej piastują taką funkcję⁷⁰.

---

dyrektorów, lecz wystarczającym jest podpisanie uchwały przez wszystkich członków rady dyrektorów.

⁶⁵ Ang. *managing director*.

⁶⁶ W świetle art. 18 § 1 k.s.h., członkiem zarządu spółki z o.o. może być natomiast tylko osoba fizyczna, mająca pełną zdolność do czynności prawnych; zob. też A. Szajkowski, A. Szumański, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych*, t. II, Warszawa 2002, s. 361.

⁶⁷ S. 282 (3) *Companies Act 1985*.

⁶⁸ S. 2-4, S. 6-9, S. 11 *Company Directors Disqualification Act 1986*.

⁶⁹ S. 303 *Companies Act 1985*.

⁷⁰ Liczne kwestie związane z wygaśnięciem mandatu członka rady dyrektorów i możliwością jego odwołania są też przedmiotem odrębnych umów, zawieranych między nim i spółką.

Sam fakt sprawowania funkcji członka rady dyrektorów nie uprawnia do otrzymania wynagrodzenia⁷¹. Od tego wymogu odstępuje się w *articles of association*, który najczęściej upoważnia zgromadzenie wspólników do ustalania wynagrodzenia poszczególnych dyrektorów spółki.

3. Sekretarz

Według angielskiego prawa, każda spółka z ograniczoną odpowiedzialnością powinna posiadać sekretarza. Sekretarz może także sprawować funkcję członka rady dyrektorów, przy czym w przypadku, jeśli spółka ma tylko jednego dyrektora, piastowanie przez niego jednocześnie funkcji sekretarza nie jest dozwolone⁷².

Ogólnie można stwierdzić, że sekretarz jest najwyższym organem, odpowiedzialnym za sprawy związane z administrowaniem spółką⁷³. Dysponuje on daleko idącymi uprawnieniami, do których należy m.in. zawieranie umów w imieniu spółki, a także, dla przykładu, zatrudniania pracowników spółki, zakup mebli lub materiałów biurowych czy też wynajem pojazdów⁷⁴. Poza tym do jego kompetencji należy zabezpieczenie wszystkich dokumentów dotyczących spółki, prowadzenie jej ksiąg i współpraca z rejestrem handlowym. Sekretarz spółki pełni też funkcję protokolanta na zgromadzeniach wspólników i informuje ich o terminach poszczególnych zebrań. Wreszcie do jego obowiązków należy kontrasygnata dokumentów, które są opatrzone pieczęcią spółki.

4. Zgromadzenie wspólników

Podobnie jak w polskim prawie spółek, prawo angielskie rozróżnia dwa rodzaje zgromadzeń wspólników: zgromadzenie zwyczajne⁷⁵ i zgromadzenie nadzwyczajne⁷⁶.

---

⁷¹ *Hatton v. West Cork Rly Co.* (1883) 23 Ch D [Law Reports, Chancery Division (1875 – 1890)] 654 CA (Court of Appeal).

⁷² S. 283 *Companies Act 1985*.

⁷³ Zob. P. B e h r e n s, *Englisches Gesellschaftsrecht*, s. 120.

⁷⁴ *Panorama Developments v. Fidelis Furnishing Fabrics* (1971) 3 All ER (The All England Law Reports), 16 CA (Court of Appeal).

⁷⁵ Ang. *annual general meeting*.

⁷⁶ Ang. *extraordinary general meeting*.

Wspólnicy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością są zobowiązani do zwoływania zwyczajnego zgromadzenia jeden raz w roku kalendarzowym, przy czym pomiędzy poszczególnymi zgromadzeniami nie może upłynąć więcej niż 15 miesięcy. Wszystkie inne zgromadzenia, które są zwoływane poza zgromadzeniem zwyczajnym, należą do zgromadzeń nadzwyczajnych. *Articles of association* zawiera najczęściej postanowienie, że nadzwyczajne zgromadzenie wspólników powinno być zwołane przez członków rady dyrektorów, przy czym wspólnikom przysługuje ustawowo zagwarantowane prawo żądania od członków rady dyrektorów zwołania takiego zgromadzenia. I tak, np. członkowie rady dyrektorów zobowiązani są do zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia niezależnie od postanowień *articles of association*, jeśli wspólnicy, reprezentujący co najmniej 10% objętego kapitału, zażądają takiego zwołania⁷⁷.

Zgromadzenie zwyczajne spółki jest zwoływane pisemnie w terminie 21 dni⁷⁸. Powinno być zwoływane w terminie 14 dni, chyba że istnieje zamiar podjęcia uchwał, dla których nie jest wymagana zwykła większość głosów. W takim przypadku termin zwołania zgromadzenia wynosi 21 dni. Jeśli natomiast na zgromadzeniu wspólników mają zostać podjęte uchwały zwykłą większością głosów, dotyczące powołania lub odwołania któregoś z członków rady dyrektorów, wtedy termin jego zwołania wynosi 28 dni⁷⁹.

Zgromadzenie wspólników jest zdolne do podejmowania uchwał, jeśli co najmniej dwóch wspólników jest na nim obecnych. Ponadto zgromadzenie musi być prowadzone przez przewodniczącego⁸⁰. Najczęściej *articles of association* przypisuje pełnienie tej funkcji przewodniczącemu rady dyrektorów. O ile *articles* nie zawiera żadnego zapisu w tej kwestii, to wtedy każdy członek rady dyrektorów spółki jest uprawniony do przewodniczenia zgromadzeniu.

Głosowania przeprowadzane są z reguły w sposób jawny przez podniesienie ręki, przy czym każdy obecny wspólnik posiada prawo do oddania jednego głosu, niezależnie od ilości posiadanych udziałów. Wyjątek od tej zasady stanowi zarządzenie sformalizowanego imiennego głosowa-

---

⁷⁷ S. 368 *Companies Act 1985*.

⁷⁸ S. 369 *Companies Act 1985*.

⁷⁹ S. 303 *Companies Act 1985*.

⁸⁰ Ang. *chairman of general meeting*.

nia, w którym liczba oddanych głosów zależy od liczby posiadanych udziałów. Ponadto każdy wspólnik ma prawo do ustanowienia pełnomocnika nie będącego wspólnikiem, który może go reprezentować na zgromadzeniu wspólników, łącznie z prawem do wykonania głosu⁸¹.

Wspólnicy spółki podejmują uchwały zwykłą większością głosów, o ile ustawa lub *articles of association* nie przewidują odmiennych regulacji w tym zakresie. Zwykle⁸² uchwały wspólników nie muszą być przedłożone rejestrowi handlowemu. Każda decyzja podjęta przez spółkę w formie takiej uchwały może być jednak zastąpiona przez porozumienie podpisane przez wszystkich wspólników⁸³.

Ustawa reguluje w różnych miejscach przypadki, kiedy w ramach zgromadzenia wspólników podejmowane są tzw. uchwały szczególne⁸⁴. Można do nich zaliczyć np. uchwałę o zmianie postanowień w *memorandum of association*, dotyczących przedmiotu działalności spółki⁸⁵, uchwałę dotyczącą zmiany postanowień *articles of association*⁸⁶ czy też obniżenia kapitału spółki⁸⁷.

Angielskie prawo spółek zna jeszcze tzw. uchwały nadzwyczajne⁸⁸. Przy powzięciu takich uchwał wymagana jest kwalifikowana większość 75% głosów⁸⁹. Zgromadzenie wspólników w celu podjęcia nadzwyczajnych uchwał powinno być zwołane w okresie nie krótszym niż 14 dni. Uchwały nadzwyczajne podejmowane są najczęściej w sprawach, związanych z rozwiązaniem spółki⁹⁰. Ponadto *articles of association* może przewidywać, że podjęcie nadzwyczajnych uchwał jest konieczne w innych sprawach⁹¹.

---

⁸¹ S. 372 *Companies Act 1985*.

⁸² Ang. *ordinary*.

⁸³ S. 113-114 *Companies Act 1989*. Widoczne jest tutaj duże podobieństwo do regulacji w przepisie art. 227 § 2 k.s.h.

⁸⁴ Ang. *special*.

⁸⁵ S. 110 *Companies Act 1989*.

⁸⁶ S. 9 *Companies Act 1985*.

⁸⁷ S. 135 *Companies Act 1985*.

⁸⁸ Ang. *extraordinary*.

⁸⁹ S. 378 (1) *Companies Act 1985*. Większość 75% głosów jest również wymagana do podjęcia „szczególnych“ (*special*) uchwał, zob. *Palmer's Company law*, s. 859.

⁹⁰ Zob. SS. 598 (1)(a), 601 (1)(a) i 640 (1)(b) *Companies Act 1985*.

⁹¹ Zob. *Palmer's Company law*, s. 859.

VI. Likwidacja spółki⁹²

Ustawa z 1986 r. o nazwie *Insolvency Act 1986*, która stanowiła produkt finalny reform prawa upadłościowego w Anglii i Walii na początku lat osiemdziesiątych, zawiera m.in. regulacje dotyczące likwidacji spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Upadłość lub likwidacja spółki zostaje ogłoszona w formie uchwały powziętej przez sąd⁹³ lub uchwały powziętej przez wspólników⁹⁴. Głównym powodem prowadzącym do upadłości spółki jest jej niezdolność do spłacenia długów lub opinia sądu, że przeprowadzenie likwidacji jest sprawiedliwe i słuszne⁹⁵. Spółka może również zostać zlikwidowana, jeśli cel, w jakim została założona, został osiągnięty.

Zadaniem syndyka⁹⁶, którego pozycja jest analogiczna do pozycji członków rady dyrektorów spółki znajdującej się w likwidacji⁹⁷, jest sprzedaż istniejącego majątku spółki i zaspokojenie wierzycieli według kategorii przysługujących im wierzycielności. Aby sprzedać majątek spółki może okazać się koniecznym, by niektóre podjęte przez spółkę transakcje zostały anulowane⁹⁸.

Zakończenie likwidacji zostaje wpisane do rejestru handlowego, a nazwa spółki wykreślona z niego po upływie trzech miesięcy od uzyskania wpisu o zakończeniu likwidacji.

---

⁹² Ang. *winding up a company*.

⁹³ Ang. *compulsory winding up*. Zgodnie z dyspozycją s. 117 (1) *Insolvency Act 1986*, Sąd Najwyższy (*High Court*) jest sądem właściwym do przeprowadzenia likwidacji spółek zarejestrowanych w Anglii i Walii.

⁹⁴ Ang. *voluntary winding up*, zob. Part IV *Insolvency Act 1986*.

⁹⁵ Ang. *just and equitable*. Przypadek taki zachodzi np., jeśli spółka była założona w celu popełnienia oszustw (zob. Re T.E. Brinsmead & Sons [1897] 1 Ch. D 45) lub jeśli została założona tylko pozornie [zob. Re London and County Coal Co. (1867) L. R. (Law Reports) 3 Eq.(Equity) 355.].

⁹⁶ Ang. *liquidator*.

⁹⁷ *Palmer's Company Law*, s. 1408.

⁹⁸ Mogą to być np. transakcje poniżej wartości (zob. s. 238 *Insolvency Act 1986*) lub np. zaciągnięte kredyty (s. 244 *Insolvency Act 1986*).